

Verhalenbrunch met Omer Vilain (3)

Martine Quaegebeur

DEEL 3

In mijn laatste jaar aan de Sociale School vestigde ik (= Omer Vilain) mij opnieuw in Oostende. Ik wilde er een job vinden en daarom meldde ik me aan op het stadhuis. Alweer mocht ik in de bevoorradingsdienst werken, want de oorlog was nog niet voorbij.

Terwijl ik nog volop bezig was met mijn studies en proefschrift van sociaal assistent, een functie die ik evenwel nooit zou uitoefenen, solliciteerde ik naar de betrekking van bibliotheekbediende. In november 1944 werd ik in de stadsbibliotheek van Oostende tewerkgesteld en daar zou ik mijn carrière ook uitbouwen.

Dikwijls heb ik mij afgevraagd waarom de weerstand zo gehaat werd. Net zoals na de Eerste Wereldoorlog wist men dat oorlogsinvaliden bij openbare diensten voorrang zouden krijgen op een betrekking of bevordering. Ineens kwamen er bij de politie, brandweer of administratie enkele nieuwkomers binnen, waaronder weerstanders van in de oorlog. Diegenen die reeds in vaste dienst waren, vreesden dat weerstanders bevoorrechte plaatsen zouden innemen. De schrik om dan zelf niet meer voor bevordering in aanmerking te komen, zat er dubbel en dik in.

Op het einde van de oorlog duldde men de weerstand enigszins op een ereplaats. Menig kind vroeg aan zijn vader: "Pa, was je gie ook bie de weerstand"? Waarop hij moeilijk kon antwoorden: "Bé nin'k, 'k wassen ik te benauwd, of ze hadden gin vertrouwen in mien". Het was gemakkelijker om te zeggen: "Bé nin'k, 'k wilden ik bie ol da crapuul nie sien".

Na de oorlog, bij de erkenning, begonnen heel veel weerstanders elkaar te bekampen: "Ja, maar wij hebben dit en dat gedaan en jullie hebben niets gedaan..." "Wij hebben er zovelen die in de concentratiekampen zijn terechtgekomen..." "En bij ons zijn er zovelen gestorven..."

Blijkbaar speelden deze zaken een nefaste rol voor de weerstand. Een ware studie daarover werd eigenlijk nooit gemaakt. Deze geschiedenis zou, volgens mij, toch eens moeten geschreven worden.

Door de oorlog was Oostende bijna volledig plat gebombardeerd. Het kursaal hadden de Duitsers afgebroken. De vismijn ging eraan en het stadhuis en de bibliotheek waren totaal afgebrand. Onze kerken waren niettemin gespaard gebleven.

In de morgen van 28 mei 1940, nadat de Kapellestraat van aan het Wapenplein tot aan de Jozef II-straat werd vernietigd, deelde de Duitse radio mee dat het Jodenkwartier in Oostende was uitgeschakeld. Joods geld was weliswaar geïnvesteerd geworden in de warenhuizen "A L'INNOVATION" en "UNIPRIX", maar buiten dat woonden er in heel de Kapellestraat misschien een viertal Joodse families, de overigen waren allemaal Oostendenaars.

In Duitsland geloofde men waarlijk deze berichtgeving en het werd beschouwd als de gewoonste zaak van de wereld.

Onze stad bleef daarenboven, vanaf september 1940 tot in de winter van 1941, niet gespaard van luchtaanvallen. Regelmatig maakten geallieerde piloten, Tsjechen en Polen die reeds in Engeland zaten, fouten toen ze 's avonds de

Zo zag er de Kapellestraat uit in 1940. Op de foto rechts ziet men de nu nog bestaande gevel van de toenmalige Innovation (nu C&A) en in de achtergrond de toren van het oud Station, waar zich nu het warenhuis Delhaize bevindt.

haveninstallaties en de spoorwegen moesten uitschakelen. Verhalen deden de ronde dat ze bij maanlicht een kerk met twee torens moesten zoeken. Daarbij zouden ze zich vergist hebben tussen de Heilig Hartkerk en de Sint-Petrus en Pauluskerk zodat hun brandbommen op het Westerkwartier vielen waarbij de Dokter Verhaeghestraat, de Consciencschool, de Honoré Borgerstraat en de Nieuwpoortsesteenweg getroffen werden. Een verklaring waarom er daar bommen vielen, weet men niet. Die werd ook nooit gegeven.

Na de oorlog kwamen de eerste gerepatrieerden uit Duitsland terug. Algauw vernam men wie er gestorven of gefusilleerd was of van ontbering in een concentratiekamp was omgekomen. Daardoor ontstond een bittere haat. De brandweercommandant had al veel slagen gekregen omdat hij verschillende brandweerlieden had laten afzetten. Zij kwamen dan in Duitsland terecht.

Nu de diepe afkeer voor collaborateurs was aangewakkerd, eiste men hun aanhouding. Verscheidene appartementen en huizen, waarvan men dacht dat de bewoners met de bezetters hadden samengewerkt, werden aangevallen. De gehele inboedel werd op straat gegooid en in brand gestoken. De revanche die men nam, liet een slechte indruk achter daar ook onschuldigen werden aangepakt.

Eén collaborateur werd zelfs vermoord, iemand van de Konterdam die, samen met andere politieke gevangenen, uit Duitsland was teruggekomen. In de oorlog had hij altijd een zwart uniform gedragen en dito laarzen. Iedereen moest voor hem van het voetpad. Nu hij, per trein terug, in Oostende was aangekomen, nog steeds gekleed in uniform van Vlaamse Wacht, werd hij opgemerkt door een spoorwegman: "Kijk, ik zal je opsluiten in het bureau tot dat de rijks-wacht komt. Pas op, want er is gevaar. Telkens staan er een hoop mensen de gevangenen op te wachten". Maar de collaborateur dacht klaarblijkelijk dat het nog oorlog was en hij alle gezag had: "O, neen, wat zouden ze met mij wel doen"? Het voorval speelde zich af in het oud station. Buitengekomen werd hij, naar men beweerde, door een visser aangevallen. De visser zou buiten zichzelf van woede zijn geweest omdat hij de dag voordien juist had vernomen dat zijn broer in een concentratiekamp was omgekomen.

De collaborateur werd door de onstuimige menigte zodanig geduwd totdat hij in het tweede dok viel. De historie die men daarover vertelde, was het volgende: "Ja, want wanneer hij bijna onderging, salueerde hij zelfs nog Heil Hitler", niet wetende dat een drenkeling gewoonlijk in doodsnood zijn handen naar omhoog steekt.

Het eigenaardige daarvan was dat men hem niet vond. Urenlang werd er nog naar hem gezocht en na een drietal dagen werd hij dan uiteindelijk gevonden. Hij was tegen de bogen onder de kaaimuren vast komen te zitten en kon daardoor onmogelijk loskomen.

De oorlog bracht alzo dramatische toestanden teweeg. Zoals het ook twee jonge broers, eveneens afkomstig van de Konterdam, overkwam. De mening toegedaan dat alle Duitsers reeds vertrokken waren, maakten zij een plundertocht in de haven. Enkele Duitsers kwamen evenwel nog voorbij en de twee werden meedogenloos gefusilleerd.

Oostende lag in puin en men vroeg zich af wat er gedaan kon worden om de stad er weer bovenop te krijgen. Het schepencollege dat gevlucht was voor de oorlog, was afgezet. Burgemeester Eduard MOREAUX werd eveneens niet meer aanvaard omdat hij in mei 1940 zijn stad had verlaten. Om veiligheidsredenen waren zij allen gevlucht en hadden daardoor de stad aan haar lot overgelaten. Dat was voor velen een onvergeeflijke daad. Wij zaten dus zonder schepencollege, zonder burgemeester en zonder brandweercommandant, want deze laatste was wegens collaboratie ook afgezet.

Diegene die de zaak op zich wilde nemen, was Henri SERRUYS (Niet te verwarren met SERRUYS van de Hendrik Serruyslaan, want die was één van zijn voorzaten). Henri Serruys was een ingenieur van liberale strekking. Hij werd gedreven door idealisme en niet omwille van politieke carrière of uit winstbejag. Hijzelf en zijn vrouw waren immers gefortuneerd. De eerste zaak waarvoor hij pleitte als burgemeester, was de heropbouw van het Casino-Kursaal. Het kursaal was trouwens de glorie van Oostende. Er werd beweerd dat ons kursaal werd afgebroken ten voordele van Knokke omdat de Duitse bevelhebber, VON FALKENHAUSEN, een relatie zou gehad hebben met een Knokse dame. In 1943 was het kursaal tot en met de laatste steen afgebroken en op dezelfde plaats liet de Duitse bezetter dan een reuzebunker bouwen.

Op aandringen van burgemeester Henri SERRUYS werd ons huidig Casino-Kursaal met oorlogsschade herbouwd. In het binnenland werd dat niet zo goed begrepen: "Ze gaan nu het geld gebruiken om een speelkot te bouwen. Dit kan toch voor nuttiger dingen besteed worden"! Anderen waren dan van mening dat Oostende wel degelijk een kursaal nodig had om de stad meer leefbaar te houden. Het bood immers werk aan croupiers, keukenpersoneel, portiers enz.

De vismijn en het kursaal werden het eerst heropgebouwd. Het stadhuis en het Feest- en

*Henri Serruys, burgemeester van Oostende van 16.05.1940 tot 31.10.1941 en van 09.09.1944 tot 25.01.1952
(Foto Marc Van Middellem)*

Kultuurpaleis zijn er slechts later bijgekomen. In die jaren werd er bestendig en hard gewerkt aan de heropbouw van onze stad zodat geregeld een eerstesteenlegging of een nieuwe opening plaatsgreep.

In de loop van mijn vierenveertigjarige carrière heb ik vijf burgemeesters gehad. De eerste was Henri SERRUYS. De tweede was Louis VANDENDRIESSCHE. Daarna kwamen Adolphe VAN GLABBEKE, Jan PIERS en Julien GOEKINT. Ik kende ze alle vijf.

De gentleman was inderdaad Henri SERRUYS. Hij was een grote persoonlijkheid die zowel oog had voor het gewone volk als voor de hogere klasse. Naar beiden kon hij evengoed luisteren. Hij was werkelijk een erg sociaal voelend mens.

In 1952 overleed Henri SERRUYS en zijn mandaat werd overgenomen door Louis VANDENDRIESSCHE die slechts voor één jaar burgemeester zou blijven. Daarna kwam Adolphe VAN GLABBEKE.

VAN GLABBEKE was een heel andere persoonlijkheid. Hij stond nogal afstandelijk tegenover het stadspersoneel. Als politicus wist hij zich evenwel heel goed te gedragen. Waarschijnlijk had hij daarin speciale lessen genomen.

Men zegt altijd dat VAN GLABBEKE zeer intelligent was, wat waar was. Maar hij was geen mensenkenner. Om heel intelligent te zijn, moet je mensenkennis hebben. VAN GLABBEKE zag niet in dat, wanneer hij mensen kwetste,

hij ook grote vijanden maakte. Dit zou aan de basis liggen van zijn nederlagen. Als minister werd hij tweemaal buitengezet: eenmaal als minister van justitie en eenmaal als minister van openbare werken en dit zonder dat de regering gevallen was. Nu, de dag van vandaag, is dat niet zo ongewoon, maar in die tijd was dat wel uniek.

Omdat VAN GLABBEKE ruzie had met DE RAMEE, de eerste na-oorlogse kursaal-uitbater, ondersteunde hij de staking van de croupiers die was uitgebroken. Persoonlijk maakte ik mee hoe hij, 's nachts om 12 uur in het café "Du Sport" in de Langestraat, stond te roepen: "DE RAMEE buiten! DE RAMEE buiten!" En dit als burgemeester. "Bravo, Adolphe! Bravo, Adolphe!" riepen de mensen. VAN GLABBEKE stal er als het ware de show. Daarna vertrok hij voor een maand naar Kongo en de staking bloedde dood.

Hoe kon hij zich zo populair maken? Hij was burgemeester maar wilde eveneens het ambt van schepen van cultuur en openbaar onderwijs vervullen. Alzo kon hij bij de belangrijkste manifestaties aanwezig zijn. Hij ontmoette vele mensen en al gauw werd hij een populaire burgemeester.

Eén van zijn geliefkoosde zaken was, aanwezig zijn op de prijsuitdeling van de leerlingen van het Koninklijk Lyceum. Er werden toen nog palmaressen gedrukt. Aan juffrouw LOTTIN, directrice van de school, vroeg hij om bij de naam van elk kind ook de voornaam van de vader, zijn beroep en adres te vermelden.

Daar zat hij dan tijdens de prijsuitreiking. Een kind kwam naar voren om haar prijs af te halen: "Dag Sofietje, proficiat hoor. Ik weet het, je pa heet Camille en hij is beenhouwer op den Opex, hé? Ik ken hem goed. Wil je hem de complimenten geven?"

Moeder die in de zaal zat, vroeg haar kind: "Wat heeft hij je allemaal verteld"? "Da mien pa Camille héét, dat hen béénhouwer is op den Opex, dat hen hem goed kent en dat hen de complimenten hèt". En moeder keerde dan terug naar huis met dezelfde trots. Zogezegd kende VAN GLABBEKE iedereen, maar in feite wist hij van toeten noch blazen.

In die tijd stonden bibliotheek, archief en museum onder één bevoegdheid, met aan het hoofd de Heer Frank EDEBAU. Ik was zijn assistent. Op een zeker moment kreeg ik van de privé-secretaris van burgemeester VAN GLABBEKE, een telefoontje: "De burgemeester moet onmiddellijk EDEBAU zien". Frank EDEBAU was echter niet te vinden. Ik antwoordde: "Wel kijk, als je wil, zal ik trachten de situatie op te lossen. Wat moet ik doen?"

Adolphe Van Glabbeke, burgemeester van Oostende van 16.01.1953 tot 05.02.1959 (Foto Marc Van Middeltem)

Het probleem ging over een dringende aankoop van een schilderij van Jan DE CLERCK. De kunstschilder en zijn echtgenote lagen in het hospitaal en de ziekenhuiskosten zouden met de aankoop van het schilderij betaald worden. Het dossier dateerde evenwel van een jaar voordien, maar A. VAN GLABBEKE had het te druk en als schepen van cultuur had hij er geen gevolg aan gegeven. Plots leek de zaak dringen. Nog diezelfde zaterdagmorgen ging ik met de voorlopige bestelbon naar het stadhuis zodat het de maandag daarop in het schepencollege zou goedgekeurd kunnen worden. Ik moest een briefje invullen en aan de bode afgeven om bij de burgemeester toelating te krijgen. Ik werd onmiddellijk ontvangen: "Mijnheer de burgemeester, ik heb mijn best gedaan om U de bestelbon te overhandigen".

"Oh, ja, dit is heel goed van U", antwoordde hij heel tevreden. Alhoewel de hele zaak nog niet was goedgekeurd in het schepencollege, drukte hij alle knoppen in waarbij de stadsontvanger, de inspecteur van financiën en de stadssecretaris meteen moesten komen. Er werd rechtstreeks een chauffeur van de brandweer aangesteld om met een stadswagen dringend het geld aan Jan DE CLERCK te overhandigen. Dat gebeurde in enkele minuten tijd en daar stond ik dan. Toen iedereen terug buiten was, vroeg ik hem: "Mijnheer de burgemeester, mag ik nu ook gaan?" "Natuurlijk", zei hij, "Ik ben heel blij dat u een goede ambtenaar bent en dat u die slag in een halfuurtje geklaard hebt, gefelici-

teerd." Hij ging mee om mij uitgeleide te doen. Eens de dubbele deur geopend, merkte hij in de gang vier personen op die ook hun opwachting maakten om hem te spreken. Ineens veranderde zijn hele houding tegenover mij. Hij bekeek mij en met de vinger in de lucht schreeuwde hij: "En u hoort het, VILAIN, dat het niet meer gebeurt, hé. 't Is de laatste keer dat ik U verwtigt"!

Hij richtte zich tot de wachtenden en zei met een brede lach: "De volgende a.u.b." Beduusd stond ik te kijken. De vier zaten daar met een brede glimlach mij aan te kijken: "Ziedaar, dat is alweer een ambtenaar die onder zijn voeten heeft gekregen. Ze doen met den Dolphe niet wat ze willen".

Burgemeester VAN GLABBEKE had iets wat een ander niet had, hij had een zekere uitstraling. Men had een oneindige bewondering voor hem en voor alles wat met hem verbonden was. Maar als je als kleine bediende tegenover hem stond, voelde je je als mens soms zo klein zodat je jezelf begon af te vragen op welk spoor je was terechtgekomen.

Op een dag, nadat hij van het parlement terug kwam en het stadhuis nog eens binnenging dat toen in het gerechtsgebouw onderdak vond, keek hij vlug rond. Na een vijftal minuutjes verwittigde hij de conciërge: "Camille, zou je morgenochtend om 5 uur de lichten willen uitdoen"? En hij vertrok naar huis. Zijn bureau bevond zich op de eerste verdieping langs de kant van de Vindictivelaan. 's Nachts, als mensen van de "cinema" op weg naar huis, door de Vindictivelaan of Alfons Pieterslaan voorbijkwamen, merkten ze de lichten van zijn bureau op: "Je moet e ké kieken, 't Is nog één die werkt op 't stadhuus. 't Is nu twèè euren in de nacht en j'is ie nog altied bezig. Dan d'anderen e ké lessen van hem nemen", niet wetende dat Dolphe in feite al lang thuis was.

In die tijd werd er bij de P.V.V. veel Frans gesproken. Een overtuigde P.V.V.'er zei eens over hem: "Il y avait un truc en lui. Il y avait quelque chose de spécial". Inderdaad, men vond veel in hem of men vond niets in hem.

Op een gemeenteraadszitting legde burgemeester VAN GLABBEKE iets uit in het Latijn waarop toenmalig gemeenteraadslid, Henri EDEBAU, vader van Frank EDEBAU, interpeleerde: "Mijnheer de burgemeester, U zegt daar iets in het Latijn. Ik versta het niet". "Ah, waar zou U dat ook geleerd hebben?" antwoordde hij resoluut. Met als resultaat dat de S.P. in groep opstond en naar buiten trok. Velen waren het ten slotte ook beu om door hem nog verder getreiterd of belachelijk gemaakt te worden.

(wordt vervolgd)